

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертаційну роботу Конакової Катерини Миколаївни на тему «Формування інвестиційної привабливості національної економіки», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка

На підставі детального ознайомлення з результатами виконаного Конаковою Катериною Миколаївною наукового дослідження, опублікованих за темою дослідження наукових праць, матеріалів щодо апробації та практичного впровадження можна констатувати наступне щодо актуальності, рівня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладу в опублікованих працях та визначити загальну оцінку проведеного дослідження.

Актуальність теми дисертації

Тенденції розвитку національної економіки характеризуються високою складністю, невизначеністю, падінням обсягів інвестицій.

Основним рушієм економічного зростання є наявність оптимального розміру інвестицій, який досягається безперервним надходженням як ззовні, так і за рахунок національних заощаджень. За оцінками експертів, останні 25 років стали для України часом втрачених можливостей з точки зору залучення в економіку прямих іноземних інвестицій та формування внутрішнього інвестиційного потенціалу. «Недоотримані» інвестиції за цей період оцінюються приблизно в 150 млрд. дол. США, а чистий середній приплив ПІІ за цей же період у нас втричі нижче, ніж в аналогічних країнах. До того ж останні сім років були надзвичайно важкими для української економіки як через зовнішню агресію, так і через пандемію COVID-19. Для істотного, вибухового зростання нашої економіці необхідні 10 млрд. дол. США іноземних інвестицій щорічно і для цього необхідно створити привабливі умови для їх акумулювання саме в Україні.

У зв'язку із цим виникає необхідність постійного моніторингу інвестиційних процесів, у тому числі з метою своєчасного виявлення кризових явищ, і як наслідок – коригування відповідної інвестиційної

політики. У свою чергу, реалізація інвестиційної політики як складової економічної політики держави повинна забезпечити реалізацію заходів стимулювання інвестиційної привабливості, у т.ч. в частині створення умов для нагромадження інвестицій задля модернізації економіки, впровадження нових технологій, зниження енергоємності виробництва, підвищення рівня наукомісткості виробленої продукції.

Ефективні механізми поєднання та узгодження інтересів і зусиль суб'єктів економічної діяльності здатні забезпечити сталий розвиток економіки. Слід відмітити, що в сучасних умовах актуальності набуває проблема раціоналізації структури інвестицій підприємств, а також активізації інвестування у інноваційні продукти та технології.

Узагальнюючи праці провідних науковців, можна зробити такий висновок: незважаючи на проведення глибоких і обґрунтованих досліджень з інвестиційної тематики, яка є надзвичайно важливою для України, не отримали належного наукового обґрунтування вивчення кола проблем щодо забезпечення сприятливого інституційного середовища та формування інвестиційної привабливості національної економіки для активізації внутрішнього та зовнішнього інвестиційного потенціалу. Виникає доцільність проведення поглиблених досліджень механізму державного стимулювання інвестиційної привабливості, його організаційно-економічних засад, відповідних методів і механізмів. Це обумовлює актуальність теми дисертаційної роботи.

Здекларована здобувачем мета відповідає темі дисертаційної роботи. Досягнення окресленої мети розкривається у комплексі задач, причому головна увага дисертантом зосереджується на дослідженні питань, пов'язаних із теоретичним узагальненням економічного змісту державного стимулювання інвестиційної привабливості національної економіки, розробки практичних рекомендацій з удосконалення механізму державного стимулювання інвестиційної привабливості. Пропоновані методичні підходи є коректними та такими, що дозволяють проводити конкретні розрахунки.

Із вищезазначеного зрозуміло, що дисертаційна робота Конакової К. М. виконана на актуальну тему, є своєчасною, в якій обґрунтовуються новітні підходи до вирішення наукових задач теоретичного, науково-практичного та прикладного змісту.

Загальна оцінка роботи, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і повнота викладу в публікаціях

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації, є в достатній мірі обґрунтованими. Проведене дослідження свідчить про широку і глибоку обізнаність дисертанта у сучасних наукових підходах вітчизняних та зарубіжних вчених до вивчення проблем формування інвестиційної привабливості національної економіки.

Одержані в ході дослідження наукові результати базуються на поглибленому вивченні та узагальненні значного обсягу літературних джерел, коректному застосуванні теоретичного узагальнення, аналізу, синтезу, а також сучасних методів дослідження, таких як економіко-статистичний, графічний, абстрактно-логічний тощо.

Структура дисертаційної роботи визначається логічністю, обумовленою адекватністю постановки мети дослідження. Розкриття сутності, механізмів забезпечення формування інвестиційної привабливості дозволили автору провести поглиблене дослідження закономірності стимулювання інвестиційних процесів.

Дисертаційна робота за структурою складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 244 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 181 сторінці. Робота містить 36 таблиць (з них 11 займають 11 повних сторінок), 17 рисунків (з них 10 займають 10 повних сторінок), 7 додатків, розміщених на 11 сторінках. Список використаних джерел налічує 201 найменування і розміщений на 20 сторінках.

У першому розділі **«Концептуальні основи формування інвестиційної привабливості України»** автором розкрито економічну сутність інвестиційної привабливості національної економіки, виділено та систематизовано принципи державного стимулювання процесу формування інвестиційної привабливості національної економіки та охарактеризовано методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості

У другому розділі **«Оцінювання інвестиційної привабливості України»** автором оцінено рівень інвестиційної привабливості

національної економіки, конкретизовано форми та інструменти державного стимулювання інвестиційної привабливості України.

У третьому розділі «Удосконалення процесу формування інвестиційної привабливості національної економіки» автором визначені концептуальні засади формування державної інвестиційної політики, стратегічні пріоритети та напрями стимулювання інвестиційної привабливості національної економіки.

Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць підтверджує достатній ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації та виносяться на захист.

Наукова новизна результатів дослідження

До найважливіших результатів даного наукового дослідження можуть бути віднесені:

1. Удосконалено концептуальні основи впливу держави на стратегії формування інвестиційної привабливості економіки України на основі уточнення змісту, складових інвестиційної привабливості, що дозволить активізувати комплекс регуляторних заходів у інвестиційній сфері, спрямованих на покращення інвестиційного клімату, зменшення ризиків інвестування в економіку України та сприятиме інноваційній модернізації національної економіки.

2. Удосконалено методичний підхід до оцінювання рівня інвестиційної привабливості національної економіки та факторів впливу на неї на основі: вибору критеріїв прийняття рішень при розміщенні інвестиційних ресурсів; визначення процедури оцінювання інвестиційної привабливості та формування комплексу оціночних індикаторів. Використання запропонованих методичних підходів дозволило конкретизувати макроекономічний вплив на підвищення інвестиційної привабливості;

3. Удосконалено науковий підхід до розробки механізму державного стимулювання інвестиційної привабливості який впливає на інвестиційну, структурну, інноваційну, промислову політики та на відміну від діючого дає можливість більш чіткого дотримання ключових принципів впливу на перебіг економічних процесів;

4. Дістали подальшого розвитку поняттєвий апарат у частині уточнення змісту дефініцій: «інвестиції», «інвестиційна привабливість», що сприяло посиленню наукової аргументації дослідження впливу держави

на інвестиційну привабливість і передувало розробці пропозицій щодо їх удосконалення;

5. *Дістали подальшого розвитку* науково-методичний підхід до проведення комплексного моніторингу процесу формування інвестиційної привабливості, що на відміну від існуючих дає можливість оцінити рівень інвестиційної привабливості шляхом визначення індексу інвестиційної привабливості за методикою Європейської бізнес-асоціації, рейтингом ведення бізнесу, індексом економічної свободи, індексом глобальної конкурентоспроможності та за авторською методикою, що дозволяє оцінити та досліджувати зміну інвестиційної привабливості під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів;

6. *Дістали подальшого розвитку* практичні рекомендації щодо удосконалення ефективності використання інструментів державної інвестиційної політики за напрямками: забезпечення ефективності державної інвестиційної політики; створення умов для покращення адміністративного середовища; стимулювання реалізації великомасштабних проєктів, що забезпечить досягнення стратегічних орієнтирів економічного розвитку у процесі підвищення інвестиційної привабливості національної економіки.

Перелічені результати дисертаційної роботи характеризуються високим рівнем наукової новизни, визначаються сукупністю отриманих вперше теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо актуального наукового завдання - розвитку державного стимулювання реалізації інвестиційного потенціалу.

Дисертаційна робота Конакової К.М. відповідає «Положенню про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук в аспірантурі та докторантурі» Національного університету «Чернігівська політехніка» та Кодексу академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська Політехніка».

Повнота відображення висновків і пропозицій в опублікованих автором дисертації роботах

Автором опубліковано 18 наукових працях загальним обсягом 9,46 друк. арк., з яких особисто автору належить 8,61 друк. арк., у тому числі: 2 колективні монографії загальним обсягом 1,1 друк. арк., з яких особисто автору належить 0,98 друк. арк.; 7 статті у наукових фахових виданнях загальним обсягом 5,35 друк. арк., з яких особисто автору

належить 5,35 друк. арк., з-поміж них 1 стаття – у зарубіжних періодичних виданнях та наукових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах загальним обсягом 1,63 друк. арк., з яких особисто автору належить 1,03 друк. арк.; 8 – в інших виданнях загальним обсягом 1,38 друк. арк., з яких особисто автору належить 1,25 друк. арк.

Основні результати досліджень, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, доповідались та були схвалені на: Всеукраїнській науково-практичній конференції *«Наукові підходи до оцінки соціально-економічного розвитку країни»* (м. Одеса, листопад 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції *«Досягнення і проблеми сучасної економічної науки»* (м. Тернопіль, жовтень 2017 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених *«Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики»* (м. Одеса, вересень 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції *«Сучасні проблеми економіки»* (м. Київ, жовтень 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції *«Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, менеджменту, фінансів та права»* (Полтава, січень 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції *«Наукові погляди на вдосконалення економіки: перспективи та розвиток»* (м. Запоріжжя, квітень 2019 р.).

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам МОН України та повною мірою відображають наукові результати.

Достовірність і практичне значення результатів дисертаційної роботи

Значення отриманих автором результатів в теоретичному аспекті полягає у тому, що обґрунтовані у дисертації висновки та рекомендації складають цілісне та завершене дослідження, яке вирішує важливе наукове завдання обґрунтування теоретико-методичних та практичних положень щодо формування інвестиційної привабливості національної економіки. Пропозиції автора мають високий ступень обґрунтованості, як з теоретичних, так і з методичних позицій. Цінність розроблених рекомендації в науковому контексті полягає у тому, що мають достатньо високий рівень обґрунтування концептуальні положення щодо формування інвестиційної привабливості національної економіки. Практична цінність дослідження полягає у розробці методичного

забезпечення, яке може бути використане для підвищення результатів взаємодії суб'єктів інвестиційних процесів.

Практична значущість результатів дослідження підтверджується їх практичним застосуванням: Державним науково-дослідним інститутом інформатизації та моделювання економіки Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України в процесі підготовки науково-дослідних тем Інституту «Актуальні проблеми системи державного регулювання економіки» № ДР 0116U008705 (довідка від 25.02.2020 № 05-01/55/1), «Прогнозування основних показників економічного і соціального розвитку міста Києва на 2018-2020 роки» № ДР 0118U003739 (довідка від 25.02.2020 № 05-01/55/2); у практичній діяльності Київської міської державної адміністрації (КМДА) в процесі підготовки Програми економічного і соціального розвитку м. Києва на 2018–2020 роки у 2020 році (довідка № 06-20/1464 від 17.06.2020 р.); Східноєвропейським центром фундаментальних досліджень у науково-навчальній програмі «Торговельна та інвестиційна глобальна практика: еволюція та перспективи» та при підготовці науково-практичного звіту на тему «Інструментарій фінансової та грошово-кредитної політики у формуванні інвестиційної привабливості України» (сертифікат № 029-2020, від 10 січня 2020 р.).

Найголовніші теоретико-практичні висновки й наукові рекомендації Конакової К.М. впроваджено в освітній процес Державного науково-дослідного інституту інформатизації і моделювання економіки при викладанні дисциплін «Інвестування», «Державне регулювання економіки», «Національна економіка», «Методи та моделі регулювання розвитку національної економіки» (довідка № 05-01/278 від 27.12.2019 р.).

Зауваження та дискусійні положення

Оцінюючи в цілому високий рівень розробки теоретико-методологічних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відзначити дискусійний характер деяких положень.

Поряд з позитивними досягненнями, висвітленими у рукописі представленої роботи, є підстави вказати на низку її певних недоліків та дискусійних положень:

1. На сторінках 44-49 дисертант досліджує тлумачення «інвестиційна привабливість». Робота значно додала б у теоретичному аспекті, якби автор представила бачення іноземних науковців, не обмежуючись лише польськими. Це дало б змогу сформулювати географію тлумачень. Також робота виграла б якби було здійснено структурування поняття «інвестиційна привабливість» за мікро, мезо та макрорівнем, що дозволило б виокремити особливості для кожного рівня.

2. На С. 76 (рис. 1.9) дискусійним є використання поняття «фактори інвестиційної привабливості», оскільки факторами є «те, що робить, чинить». Тут в більшій мірі підійшло «чинники інвестиційної привабливості», тобто умова, завдяки якій формується інвестиційна привабливість національної економіки.

3. При групуванні факторів інвестиційної привабливості національної економіки має місце авторський підхід (с. 78, табл. 1.4). Проте, інвестиційна привабливість національної економіки в умовах жорсткої конкуренції на світовому ринку капіталу також характеризується і рівнем її фіскалізації. Тому робота додала б у практичному аспекті, якби у складі «Макроекономічних факторів інвестиційної привабливості» був врахований рівень фіскалізації економіки і, як наслідок, досліджений вплив динаміки цього показника на результуючий. Норма облікової ставки традиційно рахується індикатором для прийняття рішення щодо спекулятивного короткотермінового інвестування, тоді як на рішення щодо довгострокового інвестування, крім цього, чинить вплив також рівень фіскалізації в економіці.

4. В таблиці 2.2 (с. 94) автор розкриває умови, фактори і ризики інвестиційної привабливості та їх вплив на економічні процеси. В розділі «ризики» варто було б додати ризики глобалізації, що пов'язані, зокрема, з розповсюдженням різного роду пандемій та наслідками для потенційних інвесторів.

5. В розділі 2.2 на с. 115 автор навела перелік міжнародних рейтингів, які визначають рівень інвестиційної привабливості економік країн світу: Індекс інвестиційної привабливості Європейської Бізнес Асоціації, Рейтинг умов ведення бізнесу (Doing Business), Індекс

економічної свободи (Index of Economic Freedom) та Глобальний індекс конкурентоспроможності економічного форуму (Global Competitiveness Index of World Economic Forum). В той же час варто відзначити, що інвестиційну привабливість національної економіки крім зазначених рейтингів також можуть характеризувати індекс інвестиційної свободи, глобальний індекс репутації, міжнародний індекс прав власності, рейтинг агентства «Fitch Ratings» та індекс сприйняття корупції.

6. Аналізуючи умови, фактори та ризики формування інвестиційної привабливості національної економіки (с. 101) автор акцентувала увагу на такому результуючому показнику як «обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України (Y)» та факторах, які на нього впливали. Це є доволі суперечливий показник, оскільки наведені автором фактори, які впливають на результуючий показник можуть по різному впливати на прямі іноземні інвестиції залежно від країни їх походження та кінцевого реального бенефіціара. За даними НБУ частина ПІІ є так звані round tripping інвестиції. В той же час автор наголошує на тому, що «враховуючи той факт, що за останнє десятиліття головним джерелом інвестицій є кошти підприємств та організацій, а найменша їх частка – це іноземні інвестиції, то і інвестиційна стратегія має бути націлена на стимулювання саме внутрішніх джерел інвестування» (с. 191). Можна погодитись, що інвестиційна стратегія загалом повинна бути націлена на стимулювання саме внутрішніх джерел інвестування, але тоді недостатньо розкритий вибір автором результуючого показника «обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України (Y)».

7. На рис. 2.4. (с. 133) автор висвітлювала регулятивні функції держави при формуванні інвестиційної привабливості національної економіки. В той же час варто було б також розглянути організаційний аспект забезпечення виконання такої функції, тобто визначити інституції, які їх будуть виконувати.

8. В недостатній мірі структуровані стратегічні пріоритети формування інвестиційної привабливості національної економіки. Робота виграла б, якби була визначена їх ієрархія.

9. По тексту зустрічаються інколи редакційні неточності, окремі таблиці та статистичні дані потребують уточнення (табл. 1.4, 2.11, рис. 2.2).

У контексті проведеного дослідження також слід зауважити, що не всі питання в дисертації висвітлено системно та з належним обґрунтуванням, проте в загальному підсумку зазначені зауваження не носять принциповий характер, а отже не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Конакової К. М. відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) та Кодексу академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська Політехніка». Порушення норм академічної доброчесності у будь-яких проявах не виявлено.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Конакової Катерини Миколаївни «Формування інвестиційної привабливості національної економіки» є завершеною кваліфікаційною роботою, яка присвячена вирішенню актуального наукового та практичного завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних та концептуальних положень, розробленні методичних та практичних рекомендацій щодо організації державного стимулювання інвестиційної привабливості. Представлена до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами спостережень.

Представлені в дисертації наукові положення, висновки, рекомендації і пропозиції в комплексі поглиблюють теоретичні засади та практичні аспекти прийняття ефективних рішень з питань державного стимулювання інвестиційної привабливості національної економіки. У дисертації отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні результати, що в сукупності сприяють підвищенню ефективності функціонування як державної політики в цілому, так і окремих її складових.

Дисертація на тему «Формування інвестиційної привабливості національної економіки», що є самостійним і завершеним дослідженням, відповідає вимогам, зазначеним у пп. 9, 10, 11, 12 Постанови Кабінету Міністрів України № 167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», від 6 березня 2019 року зі змінами згідно Постанови Кабінету Міністрів України № 979 від 21 жовтня 2020 року, а її автор К. М. Конакова заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 – «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки
підприємства і міжнародного бізнесу
Національного університету водного
господарства та природокористування

Д. В. Нікитенко

ор.у.м